

ERICH MARIA REMARQUE:

A diadalív

— Regényrészlet —

Az International-hotel étterme szuterénben volt, a föld alatt. A vendégek katakombának nevezték. Napközben kevéske fényt kapott egy vastag tejüveg-ablakon át, az udvar felől, télen azonban egész nap égett benne a villany. A terem egyidőben volt dohányzó, söntés, hall, társalgószoba és... igazolványnélküli menekültek szállása. Ezek, ha jött a rendőrségi razzia, az udvaron át kimenekültek a garázsba, ezen keresztül pedig a szomszéd utcába.

Ravic együtt ült Morosovval a katakomba egyik sarkában; Boris Morosovval, a „Scherezade“ éjszakai klub portásával. Ezt a kuckót egyébként pálmaszobának nevezte a szálloda tulajdonosnője: egyetlen palma állt benne fehér majolika-cserépben, egyetlen árva és szomorú pálmafa. Morosov már tizenöt éve élt Párisban. Menekült volt ő is, még az első világháborút követő időkből, egyike azoknak a keveseknek az oroszok közül, akik nem mondták magukról, hogy a gárdaezredben szolgáltak és nem kérkedtek főnemesi származásukkal.

Sakkoztak. A katakomba üresnek látszott egyetlen asztalt kivéve. Azt többen is körülülték és párpercenként felcsattant egy-egy zajos pohárköszöntő.

Morosov bosszusan megfordult. „Nem mondanád meg, kik azok és mit lármáznak úgy ma este? Miért nem alszik már az ilyen emigránsnép?“

Ravic mosolygott: „Ezekhez semmi közöm. Ugyanis a szállodal fasiszta szekciójához tartoznak...“

— Spanyolországból? De hiszen te is voltál ott.

— Igen, csak a másik táborba. És mint orvos, tudod. Ezek pedig monarchisták, fasiszta beütéssel. Társaik már túl vannak régen a határon, odaát, ezek úgylátszik csak nehezen határozzák el magukat. Franco nem elég finom nekik. A mórok, akik ott Spanyolország-szerte gyilkolnak, öldösnék, azok nem zavarják őket, természetesen...

Morosov felállította a táblát. „Akkor biztosan a guerniccii öldöklést ünneplik. Vagy az olasz német gépfegyverek véres győzelmét a bányászok és parasztok fölött. Ezeket az alakokat egyébként még sohasem láttam.“

— Pedig itt vannak már évek óta. Nem láttad őket, mert nem étkezel nálunk a szállodában.

— Te itt étkezel?

— Nem, én sem.

Morosov vigyorgott. „Nahát akkor... jó, akkor nekik ajándékozom a következő kérdésemet. És a te válaszodat, azt is. Tőlem akár itt szü-

lettek ebben a csűrben. Csak vidagjanak valamivel csöndesebben. Na gyerünk pajtás, itt a jó öreg megnyitás. Vezércsel.“

Ravic is lépett. Mindketten mereven bámulták a táblát. Morosov dörmögni kezdett. „Van egy változat, tudod, Aljehintől...“

Az egyik spanyol átjött hozzájuk. Sűrű, összenőtt szemöldökű ember, megállt az asztalnál. Morosov bizalmatlanul pislogott rá. A spanyol nem állt valami erősen a lábán. „Uraim,“ szólt udvariasan. „Gomez ezredes arra kéri önöket, ürítsenek vele egy pohár bort...“

— Uram — válaszolt Morosov ugyanolyan udvariasan — mi itt éppen a XVII. körzet bajnokságáért mérkőzünk. Köszönjük a meghívást, azonban legnagyobb sajnálatunkra nem jöhetünk.

A spanyol egyetlen arcvonása sem rándult meg. Ravic felé fordult olyan szertartásosan, mintha legalább is II. Fülöp császár udvarában lenne. „Ön rendkívül lekötözte Gomez ezredest. S ő most elutazása előtt szívesen meginna egy pohár bort önnel.“

— Ellenfelem — válaszolta Ravic ugyanilyen ünnepélyesen — ellenfelem már magyarázattal szolgált önnek, hogy ezt a játszmát be kell fejeznünk. Köszöntse a nevemben Gomez ezredest! Rendkívül sajnálom.

A spanyol most meghajolt és visszavonult. Morosov pedig vigyorgott: „Éppen, mint az orosz menekültek az első években. Ragaszkodnak a címeikhez, szokásaikhoz, hozzátapadnak, mint a mentőövhez. Milyen szívességet tettél ennek a hottentottának?“

— Hashajtót írtam fel neki egy ízben. Ezek a latinok nagy súlyt helyeznek a jó emésztésre.

— Nem rossz... — Morosov szeme vidáman mosolygott. — A demokrácia régi gyengéje. Egy fasiszta ugyanebben a helyzetben arzent írt volna fel neki.

A spanyol visszajött: „Nevem Navarro főhadnagy“ jelentette ki halálös komolysággal, s a részeg ember makacsságával, aki nincs tudatában ittasságának. „Gomez ezredes adjutánsa vagyok. Az ezredes még az éjjel elhagyja Párist. Spanyolországba tér vissza, hogy ott csatlakozzék Franco tábornagy diadalmas seregéhez. Éppen ezért, egy pohár bort ürítene önnel Spanyolország szabadságára, a spanyol hadsereg dicsőségére.“

— Navarro főhadnagy — válaszolt rövidesen Ravic — én nem vagyok spanyol.

— Tudjuk, ön német. — A főhadnagy egy cinkos mosoly halvány árnyékát mutatta arcán. — Éppen ez az oka az ezredes kívánságának, hiszen Spanyolország és Németország barátok.

Ravic ránézett Morosovra. A helyzet iróniája túlnagy volt és Morosov szája megvonaglott. „Navarro főhadnagy, szól az orosz, nagyon sajnálom, de ragaszkodnom kell ahhoz, hogy ezt a játszmát Ravic doktorral befejezzem. Az eredményt még ma meg kell sürgönyözni Newyorkba és Kalkuttába.

— Uram — válaszolta Navarro hidegen. — Öntől el is vártuk, hogy visszautasítja a meghívást. Oroszország Spanyolország ellensége. A meghívás csak Ravic doktorra vonatkozott. Meg kellett azonban önt is hívunk, miután együtt vannak.

Morosov a széles tenyerébe vett egy lecserélt futót. Az előbb nyerte a figurát ellenfelétől — aztán így szólt: „Nem hiszed, hogy már elég volt ebből a majomparádéból?“

— Igazad van. — Ravic megfordult. — Azt hiszem fiatalember, hogy a legegyszerűbb, ha visszamegy asztalához. Maga ok nélkül sértegeti Morosov ezredest, a szovjet ellenségét.

Eztán, választ sem várva, meghajolt a saktábla fölött Navarro még ott állt egy pillanatig, tanácstalanul aztán hirtelen sarkonfordult.

— Részeg és ilyenkor, mint sokan a honfitársai közül, a latinok közül, hijján van minden humorérzéknek — szól Ravic. — Ez azonban még nem ok arra, hogy elveszítsük a magunk jóhumorát. Azért is léptetek elő ezredessé. Pedig amennyire én tudom, nem voltál több szegény alezredesnél. Elviselhetetlen volt számomra, hogy a Gomez rangosabb legyen nálad...

— Ne beszélj fiú! Az aljechini változatot a spanyolok miatt, látod, elrontottam. Ez a futó úgy látszik elveszett. — Morosov most felnézett. — Szent isten, megint jön valaki, egy új szárnysegéd. Micsoda nép!

— Ez Gomez ezredes személyesen. — Ravic kényelmesen hátradőlt. — Érdekes vita lesz, két ezredes között.

— Rövid vita fiam, nagyon rövid!

Az ezredes még szertartásosabb volt, mint Navarro. Bocsánatot kért Morosovtól, adjutánsa tévedése miatt. A bocsánat tudomásul vétetett. Gomez aztán, amikor áthidalták az ellentéteket, a kibékülés jeléül meghívta mindkettőjüket, igyanak Franco egészségére. Ezuttal azonban Ravic volt, aki a meghívást elutasította.

— De hát mint szövetséges német... — az ezredes láthatóan zavarbajlott.

— Gomez ezredes — szól Ravic és fokról-fokra türelmetlenebb lett — hagyjuk ezt a helyzetet, ahogy van. Igyon ön arra, annak egészségére, akire akar. S hagyjon engem sakkozni.

Az ezredes megkísérelte, gondolkozni: „... akkor ön eszerint...“

Legjobb, ha nem szögezzük le, mi vagyok. Csak veszekedéshez vezetne.

Gomez egyre jobban megzavarodott s most Morosovhoz fordult: „Dehát ön mint fehértiszt, mint orosz, mint cári tiszt... önnek, hogy úgy mondjam, kötelessége lenne...“

— Semmilyen kötelességet nem érzek! Mi divatjátmult teremtmények vagyunk. Más és más a véleményünk, mégsem verjük be egymás fejét.

Gomezben, úgylátszik csak most gyúlt ki a helyzet teljes felismerése. „Látom — szól élesen —, hogy a rothadt demokrácia...“

— Kedvesem — szakította meg hirtelen Morosov és hangja fenyegető lett — tűnjön el gyorsan. Már évek óta el kellett volna tűnnie... Spanyolország felé, természetesen. Harcolni. Ahelyett, hogy a németek és olaszok harcolnak ön helyett...

És felemelkedett helyéről. Gomez hirtelen hátralépett és rábámult Morosov hatalmas alakjára. Aztán sarkonfordult és visszatért saját asztalához. Morosov ismét leült. Nagyon sóhajtott és csöngetett a pincérlányoknak. „Hozzon nekünk két dupla calvadost, Clarisse.“

A pincérlány biccentett és eltűnt. „Derék katonalelkek“ mosolygott Ravic a spanyolokra célozva. „Rövid ész és komplikált becsületfogalmak. Mind a kettő megnehezíti az életet, különösen ha az ember részeg.“

— Azt látom. S már jön is a következő. Hisz ez valóságos proceszziójárás. Hát ez meg kicsoda, maga Franco?

Navarro volt. Megállt két lépésnyire az asztaluk előtt és Morosov felé fordult: „Gomez ezredes sajnálja, hogy nem hívhatja ki önt párbajra. Azonban még az éjszaka elhagyja Páris, azonkívül a küldetése sokkal fontosabb, semhogy a rendőrséggel viszályba keveredhetne.“ Ravic felé fordult: „Az ezredes tartozik önnek egy vizit árával.“ S egy ötfrankost vetett az asztalra, egy összegyűrt ötfrankos bankjegyet.

Utána — indulni akart.

— Egy pillanat — szólt Morosov. Clarisse akkor ért oda a tálcával. Morosov felemelte az egyik pálinkás poharat, megnézte az italt a pohárban, aztán tagadólag intett a fejével. Letette és a vizespohár után nyúlt. És hirtelen mozdulattal arculöntötte Navarrot. „Ezt azért kapta, hogy kijózanodjék. Jegyezze meg magának a jövőre, hogy a pénzt nem szokták dobni. S most tűnjön el, maga középkori idióta!”

Navarro riadtan bámulta őket. Arcát törölgette a víztől. Közben a többi spanyol is ájtött, tolakodva, négyen voltak. Morosov lassan felemelkedett helyéről. Nagyobb volt egy fejjel azoknál. Ravic ülve maradt. Lapos pillantást vetett Gomezre. „Ne tegye magát nevetségessé” szólt. „Egyikük sem józan és semmi esélyük sincs ellenünk? Pár perc múlva összezúzott csontokkal hevernek a földön... Még ha józanok lennének, nem akkor sem lenne semmi esélyük ellenünk.”

Hirtelen felugrott és megragadta Navarrót. Megragadta a könyökénél, felemelte, megfordította a levegőben. Aztán letette megint a földre, de olyan szorosan Gomez mellé, hogy az ezredesnek odébb kellett lépnie. „És most hagyjanak minket békében, senki sem kényszerítette önöket arra, hogy kellemetlenkedjenek nekünk.” Elvette az ötfrankost az asztalról és rátette a tálcára. „Tessék Clarisse, ez a magáé, borralaló az uraktól.”

— Végre, hogy ezektől is kapok valamit — szólt félhangosan a pincérlány. — Köszönöm.

Gomez mormolt valamit társainak, spanyolul, aztán megfordultak mind az öten és visszatántorogtak asztalukhoz. „Kár” szólt Morosov, szívesen helybehagytam volna a frátereket. Persze, ez miattad nem volt lehetséges, te illegális beszüremkedett te... Nem sajnálok néha, hogy nem üthetsz nagyot rajtuk,

— Ezek nem fontosak... Persze vannak, akiken szívesen üt-nék én is!

— S én majd arcukba öntöttem a nemes italt. — Morosov felvette a pálinkát és felhajtotta. — És ilyenek kormányozzák most Európát. Mondd, mi is ilyen hülyék voltunk?

— Igen, ti is — hangzott Ravic válasza.